

muzej novejše in sodobne zgodovine slovenije
museum of contemporary history of slovenia

Celovška cesta 23, 1000 Ljubljana, T: +386 1 300 96 10, E: info@muzej-nz.si, www.muzej-nz.si

SPOROČILO ZA MEDIJE

Ljubljana, 29. april 2024

Depojška razstava leta v Depojih državnih muzejev v Pivki

Kolesa usod: zbirka koles Muzeja novejše in sodobne zgodovine Slovenije

V prostorih Depoja državnih muzejev v Pivki bo od 4. maja 2024 na ogled občasna razstava *Kolesa usod: Zbirka koles Muzeja novejše in sodobne zgodovine Slovenije* (MNSZS). Na razstavi, ki bo na ogled do 15. decembra 2024, bo razstavljenih sedemnajst koles, ki jih večino hrani MNSZS.

V okviru Parka vojaške zgodovine v Pivki ima MNSZS s Tehniškim muzejem Slovenije in Narodnim muzejem Slovenije depoje, v katerih hranijo veliko edinstvenih predmetov. Na ogled je obsežna zbirka zanimivih predmetov s področja zgodovinske, tehnične in umetnostnozgodovinske dediščine slovenskega naroda. MNSZS je v letošnjem letu pripravil občasno razstavo *Kolesa usod* in na ogled postavlja kolesa, ki se hranijo v Zbirki orodja, aparatov in prevoznih sredstev. Kolesa iz zbirke so z razstavo prvič muzeološko obravnavana.

Vse se je začelo s črnim kolesom. V inventarni knjigi predmetov MNSZS pod številko 466 najdemo kolo črne barve, s katerim se je vozil član kolegija Varnostno-obveščevalne službe (VOS) pri Osvobodilni fronti (OF) **Edo Brajnik**. Kolo Eda Brajnika je muzeju izročil Državni sekretariat za notranje zadeve v Ljubljani, v inventarno knjigo muzejskih predmetov pa je bil vpisan 10. oktobra 1952. Prav to prvo kolo je začrtalo polje zbiranja koles, ki jih še do današnjih dni prevzema muzej.

Bogata zbirka omogoča obširnejšo predstavitev tega prevoznega sredstva, a bolj kot tehnične lastnosti prevoznega konjička, v ospredje stopa zgodba lastnika ali pa tudi več lastnikov koles.

Prvič na kolo – otroški tricikel

Moška, ženska in otroška kolesa, pa tudi otroški tricikli so krojili usode njihovih lastnikov od prvih kolesarskih zavrtljajev pa do zrelih let. Tricikli so bili za majhne otroke vedno imenitna popestritev zgodnjega otroštva. V 30. letih 20. stoletja se jih je z mesta pognalo še precej težko, s pogostimi začetnimi zavoji, o čemer pripoveduje zgodba Giordanijevega tricikla za **dečka s Parij**. Imeniten italijanski tricikel je zamenjal več lastnikov, ostal pa vseskozi v družinski lasti.

Na ogled je tudi otroški tricikel in kolo 2v1 modrikaste barve, ki ima na sprednjem delu okvirja napis »Made in USSR« in je bil pri **Kalanovih iz Ljubljane** pri hiši že pred letom 1950. Tri(bi)cikel posredno pripoveduje tudi zgodbo ruskega vpliva na Jugoslavijo po letu 1945. Veterok DKV tri(bicikel) so najverjetneje izdelovali od sredine 30. do verjetno poznih 50. let 20. stoletja v mestu Tula. Tricikli te vrste so bili eni najbolj razširjenih v takratni Sovjetski zvezi in so jih izdelovali v vsaj še dveh sovjetskih tovarnah.

Več informacij:

Odnosi z javnostmi MNSZS, pr@muzej-nz.si, 01 300 96 33

Tricikel, ki je še na ogled na razstavi, je proizvod **Tovarne otroških igrač Potpičan** (krajše TIP). V tovarni so izdelovali še otroška kolesa, gugalnice, kasneje pa tudi otroške »gokart« avtomobilčke, ki so jih otroci poganjali na pedala. Večji otroci so na njim prilagojena kolesa morali dolgo čakati. Gospod **Lado Čeligoj** iz Ilirske Bistrice se spominja, da je prve kolesarske zavrtljaje naredil na moškem kolesu. *»Pedala sem poganjal pod štango. Z eno nogo sem zlezel pod štango, potem pa sem tako vrtel. Vse skupaj je bilo videti precej smešno. Ko smo že malce zrastle, smo presedlali na ženska kolesa, predvsem italijanska«*. A nekaterim otrokom se je nasmehnila sreča. Gospa **Marija Maja Klun** iz Ljubljane se spominja nejevere ob pogledu na novo kolo. *»Pisalo se je leto 1962, stara sem bila šest let, moj brat Miha pa eno leto manj. Na Miklavžev večer sva pripravila skledice za darila in nestrpno pričakovala jutro. Že navsezgodaj sva poskakala iz postelj na mrzla tla (takrat je bilo normalno, da smo imeli v spalnici 15 stopinj) in se zapodila proti dnevi sobi. Še danes se spomnim najine nevere, ko sva v njej zagledala kolo. Čisto pravo pravcato kolo!«*

Od Pucha do Roga

V 60. letih so v ospredje že prihajali hitrejši prevozni konjički, tako da je ta pri gospodu **Antonu Toporšu** z Gorenjske že izpodrinil prvo rdeče Puchovo kolo. Leta 1980 mu je namreč pogled v izložbi trgovine Merkur v Kranju pritegnilo skoraj enako kolo, kot ga je vozil pred dvema desetletjema. Rog Senior rdeče barve je imelo tri prestave angleškega proizvajalca in bilo v vseh pogledih v tistih časih izjemno sodobno.

Rogovo kolo Kekec je dobilo ime po dobrovoljnem, pogumnem in iznajdljivem pastirčku, literarnem liku Josipa Vandota. Malo Rogovo kolo je prišlo iz proizvodnje v letu 1980 in postalo prvo otroško kolo na verižni pogon z zavorami. Zanimivost razstavljenega muzejskega kolesa Kekec je obrabljenost zadnjega kolesa, ki dokazuje uporabo kolesa za »driftnje« – drsenje ob hitrem zaviranju s pedali, ki je bilo zlasti malim fantovskim junakom v veliko zabavo. Tovarna koles in pisalnih strojev Rog je bila sicer ustanovljena oktobra leta 1949 in je čez slabo desetletje začela s serijsko proizvodnjo koles, ki je v večjem obsegu stekla leta 1957. Zelo hitro se je število izdelanih koles začelo povečevati: tovarna Rog je v letu 1963 izdelala največ koles v tedanji Jugoslaviji. To prvenstveno vlogo je tovarna ohranila vse do osamosvojitve Slovenije.

Največje muzejsko kolo, ki je na ogled na razstavi, je kolo jezikoslovca **Stanka Bunca**, ki je svoja največja dela napisal v petdesetih in šestdesetih letih 20. stoletja. S kolesom znamke Rog se je vsak dan podal na slabe tri kilometre dolgo vožnjo s Primskovega v Kranj. Na razstavi ne manjka tudi kulturno kolo ljubljanske tovarne koles Rog Pony, njegova zgodba je povezana z razvojem zložljivih koles, ki so se v podobnem časovnem obdobju pojavila po celotni zahodni Evropi.

Ljubiteljski zbiratelji in zgodbe posameznikov so pomemben del vsake razstave

Zgodbe, oblika in sam tehnični razvoj koles so vzpodbudili nekatere posameznike, da so jih začeli zbirati in obnavljati. Na razstavi sta na ogled tudi dve kolesi, ki sta ju navdušena zbiralca

restavriral in za razstavo tudi posodila. Leta 2015 je močno obrabljeno in zapuščeno kolo italijanske znamke koles Bianchi navdihnilo **Franca Tomšiča** z Bača. Skozi čas je ustvaril zavidljivo zbirko najrazličnejših modelov slovenskih Rogovih koles ter modelov evropskih in svetovnih znamk vse od velocipeda iz leta 1875 naprej.

Gospod Mirko se je v svojih že zrelih letih vsakodnevno vozil po ulicah Celja s kolesom, ki ga je v letu 1982 kupil za svoje odraščajoče otroke. To je srebrno kolo iz prve serije BMX koles, ki so prišli leta 1981 iz Rogove tovarne in je opremljeno s kvalitetnimi italijanskimi komponentami. Na njegovi vsakodnevni kolesarski poti ga je videval eden slovenskih pionirjev na BMX kolesih **Uroš Klauž**, ki mu je kolo še posebej padlo v oči. V letu 1983 je s privarčevanim denarjem kupil svoj prvi Rogov BMX, ki mu je spremenil življenje. Z gospodom Mirkom je Uroš Klauž navezal prijateljstvo, ki je, kljub veliki starostni razliki, trajalo do Mirkovega slovesa. BMX kolo je bilo v družinski lasti od nakupa v letu 1982 pa vse do leta 2020, ko je Uroš Klauž kolo odkupil in ga gospodu Mirku v spomin obnovil.

Na predmetih v preteklosti niso bili opravljeni restavratorski posegi, zato so nekateri podatki o muzealijah bili odkriti šele med restavratorskim posegom. Posege so avtorji razstave kustosinja **Katarina Jurjavčič**, kustosinja **Irena Uršič** in restavrator **Aleš Jelinčič** določili glede na stanje predmeta z željo, da se ta prikaže čim bolj neokrnjeno.

Dve kolesi, ki sta del razstave *Kolesa usod* in vabita k obisku v Pivko, sta na ogled tudi v Ljubljani v MNSZS. Eno je kolo **stranke Zeleni**, ki je leta 1992 sprejela sklep o izdelavi in razdelitvi koles, proizvedenih za potrebe stranke v tovarni Rog. Drugo kolo pa je vodilno kolo protivladnih kolesarskih protestov 2020 – 2022. Lastnik kolesa Rog Personal je **Peter Bukovec**, ki je kolo predelal na način, da je na protestih bilo največkrat v ospredju in je tako postalo simbol protivladnih kolesarskih protestov.

Kolo je danes najbolj množično uporabljeno prevozno sredstvo na svetu, zato bodo zgodbe lastnikov koles gotovo še nastajale in nekatere morda dobile svoj prostor v zbirki MNSZS. Če bi muzeju radi zaupali svojo zgodbo in pripeljali svoje kolo, vabljeni da stopite v stik z MNSZS.

Vodeni ogledi občasne razstave *Kolesa usod* bo na Mednarodni muzejski dan v soboto, 18. maja 2024, ob 15. uri. Na Poletno muzejsko noč v soboto, 15. junija 2024, pa bo potekala konservatorska delavnica Ko kolo zablesti.

muzej novejšje in sodobne zgodovine slovenije
museum of contemporary history of slovenia

Celovška cesta 23, 1000 Ljubljana, T: +386 1 300 96 10, E: info@muzej-nz.si, www.muzej-nz.si

FOTOGRAFIJE

Prosimo, da ob objavi fotografij navedete avtorje.

Za fotografije v tiskanih izdajah nam pišite ne pr@muzej-nz.si.

Povezave do fotografij

1_Giordanijev tricikel_Kolesa usod:

Giordanijev tricikel, foto: MNSZS

Povezava: https://www.muzej-nz.si/si/files/default/medijsko-sredisce/2024/1_Giordanijev%20tricikel_Kolesa%20usod.jpg

2_največje kolo v zbirki_Kolesa usod:

Največje kolo v zbirki, kolo jezikoslovca Stanka Bunca, foto: MNSZS

Povezava: https://www.muzej-nz.si/si/files/default/medijsko-sredisce/2024/2_najve%48dje%20kolo%20v%20zbirki_Kolesa%20usod.jpg

3_Razstava_Kolesa usod_Irena Uršič_MNSZS:

Razstava Kolesa usod, foto: Irena Uršič, MNSZS

Povezava: https://www.muzej-nz.si/si/files/default/medijsko-sredisce/2024/3_Razstava_Kolesa%20usod_Irena%20Ur%5a1i%48d_MNSZS.jpg

4_Razstava Kolesa usod_Irena Uršič_MNSZS:

Razstava Kolesa usod, foto: Irena Uršič, MNSZS

Povezava: https://www.muzej-nz.si/si/files/default/medijsko-sredisce/2024/4_Razstava%20Kolesa%20usod_Irena%20Ur%5a1i%48d_MNSZS.jpg

5_Reklamno fotografiranje_za_žensko_in_moško_kolo_tovarne_Rog_1959_Edvard_Bogo_Primožič:

Reklamno fotografiranje za žensko in moško kolo tovarne Rog, junij 1959. Foto: Edvard (ali Bogo) Primožič, hrani MNSZS, Fotografska zbirka Exportprojekt

Povezava: https://www.muzej-nz.si/si/files/default/medijsko-sredisce/2024/5_Reklamno_fotografiranje_Rog_1959_Edvard_Bogo_Primo%5%bei%48d_.jpg

6_Kolesarski utrip_1974_Joco_Žnidaršič:

Kolesarski utrip iz leta 1974. Foto: Joco Žnidaršič, hrani MNSZS, Fotografski fond Joco Žnidaršič

Povezava: https://www.muzej-nz.si/si/files/default/medijsko-sredisce/2024/6_Kolesarski_utrip_1974_Joco_%c5%bdnidar%5a1i%48d_.jpg

7_Otrok_tricikel_sejem_Astra_Ljubljana_april_1984_Nace Bizilj:

Otrok na triciklu na sejmu koles pri poslovno-trgovskem centru Astra v Ljubljani aprila 1984. Foto: Nace Bizilj, hrani MNSZS, Fotografski fond Nace Bizilj, inv. št. NB1546/20.

Povezava: https://www.muzej-nz.si/si/files/default/medijsko-sredisce/2024/7_Otrok_tricikel_sejem_Astra_Ljubljana_april_1984_Nace%20Bizilj_.jpg

Več informacij:

Odnosi z javnostmi MNSZS, pr@muzej-nz.si, 01 300 96 33